

DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-49-2-47>
УДК [339.9:005.332.4]:330.1

Ю. М. УМАНЦІВ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
та конкурентної політики
Державного торговельно-економічного
університету, Україна, м. Київ
e-mail: y.umantsiv@knute.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0788-7110>

Д. О. ЗОЛІНА

магістрантка кафедри економічної теорії
та конкурентної політики
Державного торговельно-економічного
університету, Україна, м. Київ
e-mail: d.zolina_femp_11_21_m_d@knute.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0595-2380>

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ¹

Розкрито основні фактори й індикатори національної конкурентоспроможності на глобальному рівні. Обґрунтовано концептуальні принципи та макроекономічні важелі забезпечення національної конкурентоспроможності. Доведено важливість формування нової парадигми інтегрованої моделі національного конкурентоспроможного розвитку України на інноваційній основі.

Ключові слова: національна конкурентоспроможність, глобалізація, індекс глобальної конкурентоспроможності.

JEL Classification: E69, F02, F43.

¹ © Уманців Ю. М., Золіна Д. О., 2022. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>

Постановка проблеми. Створення конкурентоспроможної економіки – один із засадничих пріоритетів реалізації системи національних інтересів України. Для виходу української економіки на траєкторію стійкого зростання та стабільного розвитку необхідними є розроблення та реалізація стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності країни, яка ґрунтується насамперед на здатності посідати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку на інноваційних засадах.

Необхідними передумовами розв’язання проблеми національної конкурентоспроможності є розвинена система ринкових інститутів, здатність гнучко реагувати на зміни світової кон’юнктури. Розроблення та реалізація концепції конкурентоспроможності для економіки України вкрай важливі для подолання післякризових проблем. Лише високий рівень конкурентоспроможності української економіки в умовах глобалізації здатен закласти надійний фундамент для суттєвого підвищення рівня життя домашніх господарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні теоретичні аспекти макроекономічного аналізу національної конкурентоспроможності висвітлено у працях багатьох українських і закордонних учених. Л. Шевченко (L. Shevchenko) визначає значення та роль конкурентного консалтингу за умов поглиблення глобалізаційних процесів і посилення взаємної залежності між країнами у світовому вимірі [1].

Глибоко аналізує концептуальні засади значення та ролі бізнес-консалтингу в системі чинників національної конкурентоспроможності О. Марченко (O. Marchenko) [2].

О. Вертелева (O. Vertelyeva) досліджує засадничі фактори міжнародної конкурентоспроможності України, оцінює конкурентні позиції країни за наявними міжнародними рейтинговими методиками та виявляє основні чинники впливу на них. Авторка за допомогою побудованих моделей розкриває вплив низки чинників на рівень міжнародної конкурентоспроможності нашої країни [3]. І. Дернова (I. Dernova), Т. Боровик (T. Borovyk) і Л. Кравченко (L. Kravchenko) аналізують позиціонування України у глобальному просторі та досліджують глибинні характеристики рейтингів, які оцінюють динаміку конкурентоспроможності національної економіки й ідентифікують її місце в системі міждержавних порівнянь [4]. І. Ільяс (I. Ilyas) та О. Осієвський (O. Osiyevskyy) розкривають вплив бізнес-моделей і корпоративної стійкості на конкурентоспроможність національних компаній в умовах глобальної конкуренції [5].

На основі системного розгляду неоднозначності в оцінюванні результатів реформування державної політики Я. Котляревський (Ya. Kotlyarevskyy) і А. Соколовська (A. Sokolovska) доходять висновку про те, що відсутність методологічного консенсусу щодо найбільш дієвих підходів до впровадження

макроекономічних перетворень, а також подальше ускладнення інституційних умов у глобальному та національному вимірах конкурентоспроможності потребують ґрунтовного висвітлення підходів до пізнання змісту, структури й особливостей реалізації державної економічної політики [6].

Ю. Орловська (Yu. Orlovska) і С. Морозова (S. Morozova) здійснили глибокий аналіз інноваційної діяльності як основного фактора формування міжнародної конкурентоспроможності національних економік. При цьому автори обґрунтували домінуючі тенденції глобальних трансформацій у межах зміни технологічних устроїв. Дослідниці роблять висновок про те, що національні інноваційні системи ЄС і України формують динамічну модель взаємодії в координатах «центр – периферія» [7]. Л. Пронкіна (L. Pronkina) і О. Гавриш (O. Gavrish) відстежують тенденції розвитку конкурентоспроможності й факторів її визначення на сучасному етапі розвитку світового господарства. Дослідниці розглядають чинники підвищення національної конкурентоспроможності, як-от якість продукції, впровадження інновацій та реалізація активної державної промислової політики [8]. Авторський колектив науковців зі Словаччини досліджує конкурентоспроможність країн ЄС у контексті вимог до рівня та якості провадження підприємницької діяльності [9].

Складний і багатогранний комплекс проблем, що розкривають зміст і особливості конкурентоспроможності в умовах глобалізації, аналізують поряд з економістами й дослідники з інших наукових напрямів. Д. Аджемоглу (D. Acemoglu) і Дж. Робінсон (J. Robinson) на основі багатолітніх досліджень у сферах політології, економіки й історії аналізують вплив інституційних чинників на формування конкурентоспроможних національних моделей становлення і розвитку національних економік [10]. Відомий вчений Н. Ферґюсон (N. Ferguson) вивчає глибинні складові розвитку конкурентоспроможності найбільш успішних країн світу й визначає причини її стрімкого падіння [11; 12]. Український філософ і політолог М. Розумний (M. Rozumnyi) пропонує власне трактування стратегії побудови конкурентоспроможної країни. Автор обґрунтовує національну доктрину, визначає мету, критично осмислює попередній досвід і висловлює пропозиції, спрямовані на розв'язання суперечностей національного розвитку, що сприятиме утвердженню конкурентоспроможної країни [13].

Американський дослідник Ф. Фукуяма (F. Fukuyama) аналізує філософсько-ментальні, історико-еволюційні, світоглядно-політичні, релігійно-духовні й економіко-правові підвалини формування національної конкурентоспроможності в умовах розгортання та поглиблення глобалізаційних процесів [14]. С. Корсунський (S. Korsunskyi) визначає новітні детермінанти конкурентоспроможності на основі ідентифікації особливостей національних держав Південно-Східної Азії [15]. Водночас проблематика макроекономічного

аналізу національної конкурентоспроможності в умовах розгортання глобалізаційних процесів потребує глибокого й системного дослідження.

Формулювання цілей. Мета статті – визначення засадничих факторів національної конкурентоспроможності (НКС) та виявлення основних індикаторів, що детермінують конкурентоспроможність України на глобальному рівні.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічною основою статті є праці українських і закордонних учених. Методологічною базою аналізу НКС слугує інституційно-еволюційний підхід, що ґрунтується на положеннях розвитку інститутів на основі формування генези нових теорій взаємного впливу формальних і неформальних інститутів, а також розвитку інституційного середовища. Такий підхід спрямований на розкриття причинно-наслідкових зв'язків і виявлення джерел розвитку на сучасному етапі, що уможливило послідовний аналіз НКС. Застосовано також низку загальнонаукових методів дослідження, а саме абстрагування, аналізу та синтезу, систематизації, аналітичних, логічних та історичних узагальнень. У процесі дослідження використано матеріали Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного інституту менеджменту та розвитку, Міжнародного інституту управління розвитком, Світового банку.

Глобалізація має значний вплив на розвиток економіки більшості країн світу й розглядається як процес, за допомогою якого деякі країни посилюють вплив різноманітних міжнародних чинників на їхню соціальну реальність. При цьому глобалізація зумовлює посилення конкуренції та конкурентоспроможності в усьому світі, зокрема і в Україні, а також поглиблює спеціалізацію та ускладнює процеси міжнародного поділу праці [16; 17]. На деяких ринках конкуренція має глобальні характеристики, що приводить до того, що мережі багатонаціональних компаній утворюють різноманітні альянси [18].

На сучасному етапі глобального розвитку проблематика підвищення рівня конкурентоспроможності країн стає однією з пріоритетних як у теоретичному контексті, так і в практичному вимірі. Зазначене явище значною мірою пов'язане з різким поглибленням інтеграційних процесів, зростанням рівня відкритості національних ринків, стрімкими темпами розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які активізують глобальний рух фінансових та інформаційних потоків, внаслідок чого відбувається загострення міжнародної конкуренції. Під час поглиблення глобалізаційних процесів модифікується і концептуально-методологічний вимір НКС. При цьому конкурентоспроможність країн є показником стану й перспектив розвитку національних господарських систем, визначає особливості участі в системі міжнародного поділу праці та значною мірою детермінує політичну й економічну стабільність в умовах нестабільного зовнішнього і внутрішнього середовища [19].

Економіка XXI ст. є нестабільною системою високого еволюційного ступеня розвитку, яку визначають значний рівень взаємозалежності усіх внутрішніх елементів, існування упорядкованих і структурованих взаємозв'язків між ними, здатність до самоорганізації, інституційна зумовленість взаємодії її суб'єктів, підтримання рівноваги в узгодженні цілої низки інтересів у геополітичній, соціальній, екологічній, науково-технологічній та інших сферах. На рис. 1 наведено основні детермінанти формування нового виміру глобального соціально-економічного розвитку. При цьому слід звернути увагу на те, що новий формат глобалізації суттєво модифікує конкурентні переваги національних економік, щоразу посилюючи інтелектуально-нематеріальні чинники НКС. Сучасні демографічні тенденції визначаються інтенсифікацією міграційних процесів. Водночас стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та універсалізація мови ділового спілкування створили передумови для поширення так званої віртуальної трудової міграції, яка для частини працівників стала основним інструментом отримання доходів. Ще більшою мірою динамізувала розвиток такої трудової міграції глобальна пандемія COVID-19 [20].

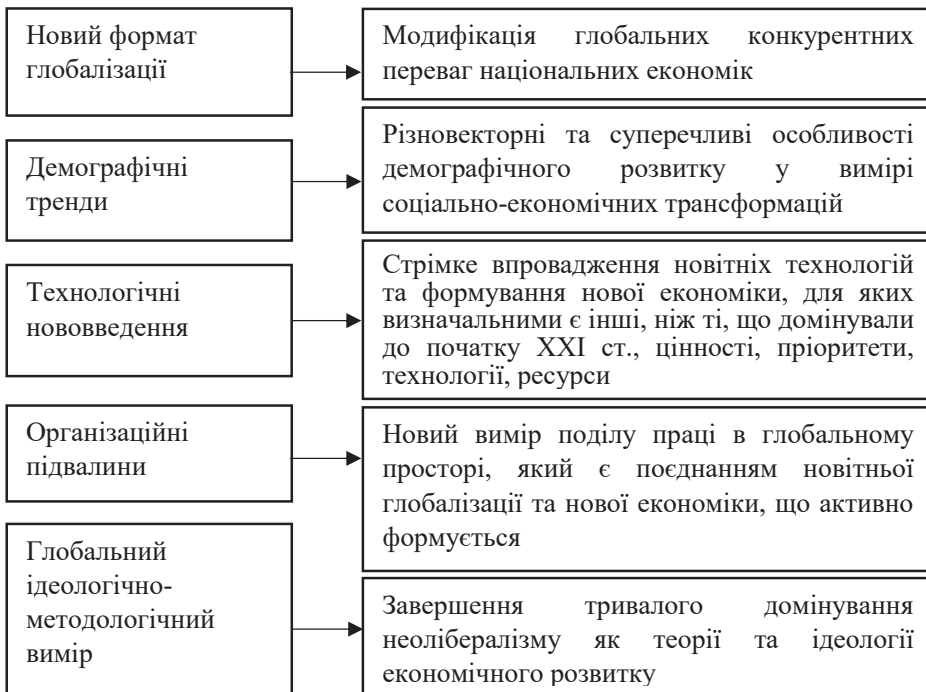

Рис. 1. Формування нового виміру глобального соціально-економічного розвитку XXI ст. (складено авторами за результатами власних досліджень та узагальнень)

Докорінних змін зазнають і організаційні підвалини глобального розвитку. Ідеться передусім про поглиблення мережевої організації, коли на зміну індивідуалізму учасників ринкових відносин приходять нові цілісність і організованість. Це виявляється на фундаментальному рівні суперечностей у прагненні до виживання в глобальному конкурентному просторі та стає імперативом існування єдиної ефективної глобальної економічної системи. Слід також звернути увагу й на поступову деактуалізацію ідей ліберально-ринкового саморегулювання та розвитку економіки [21]. Нечуваний досі за глибиною, масштабністю та різновекторністю вплив глобальної пандемії ще більшою мірою продемонстрував необхідність перегляду глобальних методологічних засад моделі економічного розвитку в напрямі посилення ролі державних інституцій у розвитку господарських процесів на всіх рівнях [22].

На основі проведеного аналізу НКС у макроекономічному вимірі можна визначити як сукупність притаманних економіці системних характеристик, здатних забезпечити пропозицію товарів і послуг, що вироблені в умовах застосування новітніх технологій, вільного підприємництва та зростання доходів населення. НКС полягає також у здатності економіки посідати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах глобального ринку завдяки значному економічному потенціалу, стабільному зростанню ВВП на інноваційних засадах, розвиненій системі ринкових інститутів, володінню інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами, гнучкій системі реагування на зміни світової кон'юнктури і диверсифікації національної економіки.

Здійснений аналіз дає змогу трактувати НКС також як детермінанту, що відображає динаміку відносин у країні стосовно забезпечення умов стійкого підвищення ефективності суспільного виробництва, адекватного змінам світової кон'юнктури та внутрішнього попиту, на основі найповнішого використання національних конкурентних переваг і досягнення вищих, аніж в інших країн, соціально-економічних параметрів. При цьому НКС має характерні особливості, що виявляється в процесі міжнародних економічних відносин. Намагання досягнути високого рівня конкурентоспроможності є виразом як національних економічних інтересів, так і інтересів окремих суб'єктів господарювання.

До того ж НКС у макроекономічному вимірі як характеристика стану національного господарства розвивається у внутрішньому середовищі країни в процесі конкурентного змагання між суб'єктами економічних відносин. Вона потребує перманентного розширення джерел розвитку суб'єктів господарювання, однак ґрунтується на принципах конкурентних відносин. При цьому НКС визначається рівнем економічного розвитку країни та залежить від здат-

ності суб'єктів господарювання використовувати ці умови з максимальною ефективністю.

Однак НКС передбачає перш за все високий рівень загального суспільного позитивного ефекту, для досягнення якого ефективність суб'єктів підприємництва та їх об'єднань і одержання ними високих прибутків є хоча і необхідною, але недостатньою умовою. НКС має враховувати соціально-економічну оптимальність, за якої позитивне значення ефективного використання матеріальних, трудових, інтелектуальних, фінансових та інших видів ресурсів узгоджується з виконанням сформованих стратегічних макроекономічних цілей. Її стан значною мірою визначається державною політикою, оскільки саме державі належить провідна роль у визначенні завдань та інструментів макроекономічної політики, а також у дотриманні міжнародних зобов'язань. Відповідно до наявних цілей і завдань можна визначити концептуальні принципи забезпечення НКС [23].

Для забезпечення стійкого довгострокового економічного зростання також необхідний високий рівень конкурентоспроможності, який зумовлюється здатністю належним чином конкурувати з іншими країнами. При цьому НКС необхідно вимірювати з позиції динамізму, оскільки успіх національної економіки не можна визначати лише за станом країни у певних сферах. Очевидно, що не всі види економічної діяльності країни завжди є конкурентоспроможними на світовому ринку, а компанії-лідери, які на певному етапі посідають провідні позиції, можуть втратити свої переваги у довгостроковому вимірі та поступитися місцем іноземним конкурентам.

На думку багатьох дослідників, однією з умов участі України в міжнародній економічній діяльності є підвищення відкритості економіки країни, а процес оптимізації ступеня відкритості економік пов'язаний із визначенням міжнародного становища країн у різних рейтингових оцінках: такі, як-от загальна оцінка економічної системи, дуже поширені, оскільки багато різних показників важко відстежувати як у фінансовому, так і в економічному аналізі одночасно. Для вивчення країн і визначення їхніх конкурентних переваг потрібен чіткий набір загальних показників [23; 24].

У теорії та практиці міжнародних економічних відносин концепція глобальної конкурентоспроможності ґрунтується на системі, яка оцінює порівняльні переваги економіки країни за допомогою вичерпного переліку показників, що відображають вплив ключових факторів на різні аспекти макрота мікроекономічної діяльності. Наразі Україна розглядається в рейтингах глобальної конкурентоспроможності – Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ, World Economic Forum), рейтингу конкурентоспроможності Міжнародного інституту управлінського розвитку у Швейцарії (Institute of

Management Development) та рейтингу ведення бізнесу Світового банку «Doing Business». Проаналізуємо динаміку показників України у згаданих рейтингах.

Індекс глобальної конкурентоспроможності – це узагальнений показник конкурентоспроможності країн, що враховує макро- та мікроекономічні основи національної конкуренції. Цей індекс складається зі 113 змінних, які детально описують конкурентоспроможність країн світу з різними темпами економічного зростання. Перелік змінних на дві третини утворюється результатами глобального опитування керівників компаній (включно з факторами, що впливають на бізнес-клімат у країнах, які досліджуються) і на одну третину – з доступних джерел (статистики та міжнародних дослідницьких організацій). Усі змінні відображають дванадцять факторів, що, своєю чергою, поділено на три основні групи, які визначають НКС (рис. 2).

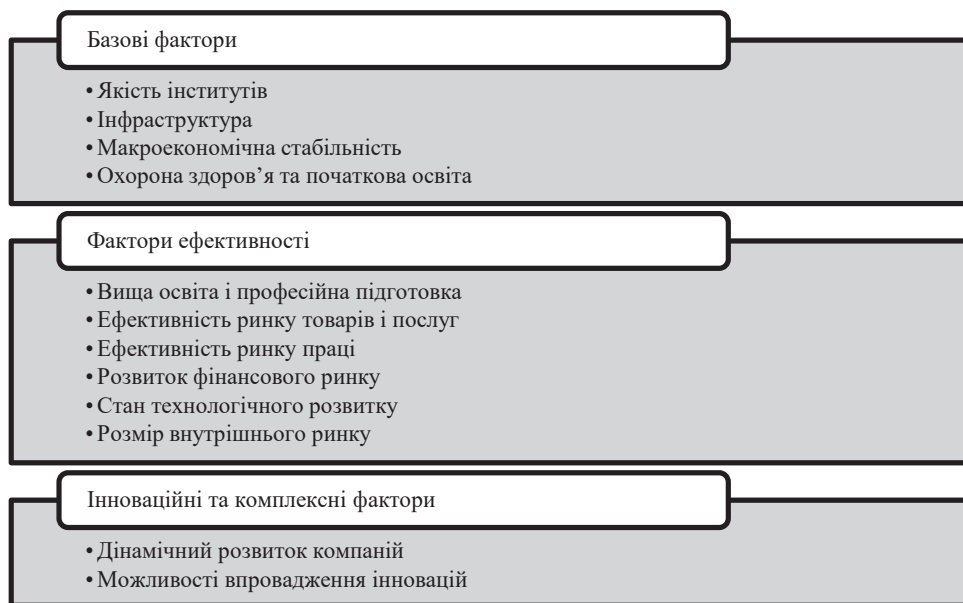

Рис. 2. Складові індексу конкурентоспроможності за методологією Всесвітнього економічного форуму (складено авторами на основі: [25–33])

На підставі проведеного аналізу щорічних звітів ВЕФ можна дійти висновку, що за методологією зазначеної міжнародної інституції Україна за період 2010–2019 рр. посідала позиції із 73-ї по 89-ту із приблизно 140 країн, що потрапляли до рейтингу (рис. 3).

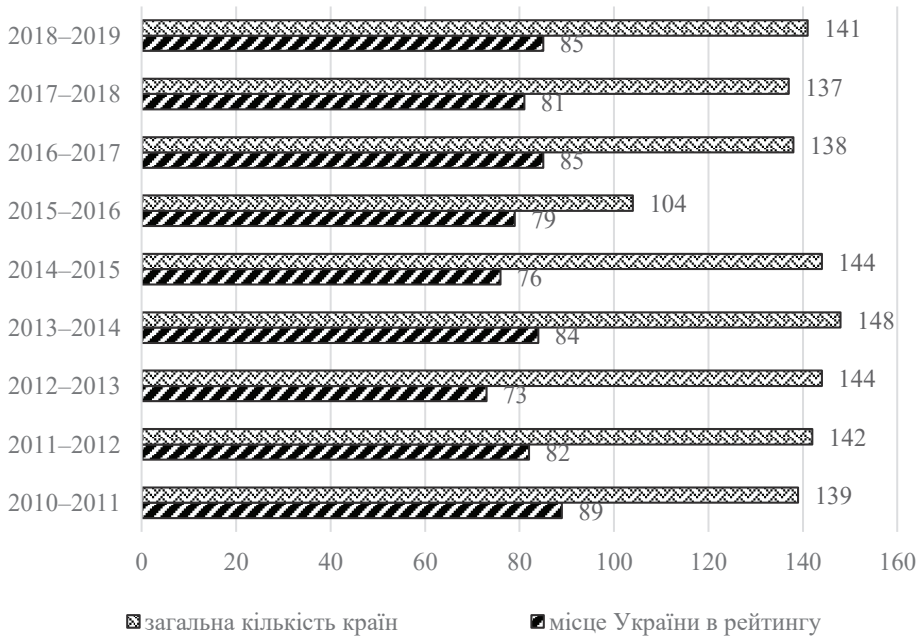

Рис. 3. Позиції України за індексом глобальної конкурентоспроможності за методологією Всесвітнього економічного форуму, 2010–2019 рр. (складено авторами на основі: [25–33])

Так, зокрема, у 2019 р. Україна посіла 85 місце серед 141 країни світу, опустившись на дві позиції в рейтингу через погіршення макроекономічної стабільності (–2,0), зниження якості інститутів (–1,6) та погіршення динамічності бізнесу (–1,9). За весь період наявності в рейтингу Україна не підіймалася вище за 68 позицію зі 125 країн (у 2005 р.). У грудні 2020 р. ВЕФ замість щорічного звіту опублікував спеціальне видання «Доповідь про глобальну конкурентоспроможність. Спеціальний випуск 2020: Як країни просуваються на шляху до відновлення», у якому аналізуються тенденції зміни факторів конкурентоспроможності, а також новітні думки щодо майбутніх пріоритетів. Указана доповідь надає рекомендації за трьома напрямками пріоритетів, а саме:

які впливають з історичного аналізу витоків кризи;

що необхідні для перезапуску економіки, крім негайних реакцій на кризу COVID-19, одночасно вбудовуючи економічних агентів і людство загалом у новітню економічну реальність (прогнозоване відновлення глобальної економіки протягом наступних 1–2 років);

пріоритети та політика, необхідні для перезавантаження економічних систем у довгостроковій перспективі для досягнення сталого й інклюзивного зростання в майбутньому (трансформація протягом наступних 3–5 років) [34].

Доцільно також проаналізувати оцінки індексу глобальної конкурентоспроможності за дванадцятьма основними показниками упродовж 2010–2019 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінки позиції України за індексом глобальної конкурентоспроможності за методологією Всесвітнього економічного форуму у 2010–2019 рр.*

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019
Місце України в рейтингу	89/139	82/142	73/144	84/148	76/144	79/140	85/138	81/137	85/141
Оцінка (1–7)	3,90	4,00	4,14	4,05	4,14	4,00	4,00	4,11	3,88
Базові фактори	3,9	4,2	4,4	4,3	4,4	4,1	4,0	4,2	4,2
Якість інститутів	3,0	3,0	3,1	3,0	3,0	3,1	3,0	3,2	3,3
Інфраструктура	3,8	3,9	4,1	4,1	4,2	4,1	3,9	3,9	4,9
Макроекономічна стабільність	3,2	4,2	4,4	4,2	4,1	3,1	3,2	3,5	4,0
Охорона здоров'я та початкова освіта	5,7	5,6	5,8	5,8	6,1	6,1	6,0	6,0	4,6
Фактори ефективності	4,0	4,0	4,1	4,0	4,1	4,1	4,0	4,1	4,0
Вища освіта і професійна підготовка	4,6	4,6	4,7	4,7	4,9	5,0	5,1	5,1	4,9
Ефективність ринку товарів і послуг	3,5	3,6	3,8	3,8	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Ефективність ринку праці	4,5	4,4	4,4	4,2	4,1	4,3	4,2	4,0	4,3
Стан фінансового ринку	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5	3,2	3,0	3,1	3,0
Стан технологічного розвитку	3,4	3,5	3,6	3,3	3,5	3,4	3,6	3,8	3,6

Закінчення табл. 1

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019
Розмір внутрішнього ринку	4,5	4,5	4,6	4,6	4,6	4,5	4,4	4,5	4,4
Інноваційні та комплексні фактори	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	3,6	3,5	3,5	3,4
Динамічний розвиток компаній	3,5	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	3,7	4,0
Можливості впровадження інновацій	3,1	3,1	3,2	3,0	3,2	3,4	3,4	3,4	2,8

* *Примітка:* доповнено авторами за: [4; 25–33].

Указані вище дані свідчать, що оцінки України перебувають у межах показників попередніх років із незначними коливаннями. Доволі високими є позиції України за показниками, як-от «охорона здоров'я та початкова освіта», оцінки за яким стабільно перевищують 5 балів (за винятком 2018–2019 рр., коли зафіксовано 4,6), і «розмір внутрішнього ринку». На досить низькому рівні – з оцінкою у лише близько 3 балів – у нашій країні визначено якість інститутів і можливості впровадження інновацій. Стан фінансового ринку України оцінено не вище, ніж у 3,5 бала, а стан технологічного розвитку – у 3,8 бала.

Близьким до індексу глобальної конкурентоспроможності за версією ВЕФ є Індекс глобальної конкурентоспроможності за методологією Міжнародного інституту управлінського розвитку (Швейцарія). Рейтинг складається на основі 333 критеріїв, що узагальнюють економічну діяльність країни за чотирма основними аспектами: економічна ситуація, ефективність уряду, стан бізнес-середовища й рівень розвитку інфраструктури. У 2020 р. вказаний рейтинг оновлено й додано нові критерії, які відображатимуть важливість досягнення цілей сталого розвитку ООН. При цьому нові параметри показують, якою мірою економіка відповідає різноманітним цілям сталого розвитку (освіта, охорона здоров'я, стан довкілля тощо), що мають бути досягнуті протягом наступних 10 років. Важливою складовою наукових досліджень є сумісність емпіричних критеріїв з основними тенденціями розвитку світової економіки.

При підрахунку критеріїв використовуються дані міжнародних організацій, а саме ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світової організації торгівлі, Світового банку, Міжнародного валютного фонду і майже 50 партнерських організацій по всьому світу. Бізнес-середовище у країнах, що досліджуються, оцінюється на основі опитування, проведеного аналітиками, керівниками великих компаній і фахівцями з розвитку. Оцінки ґрунтуються на співвідношеннях, де дві третини оцінені статистично й одна третина – методом експертних оцінок [28]. Позицію України в цьому рейтингу наведено на рис. 4.

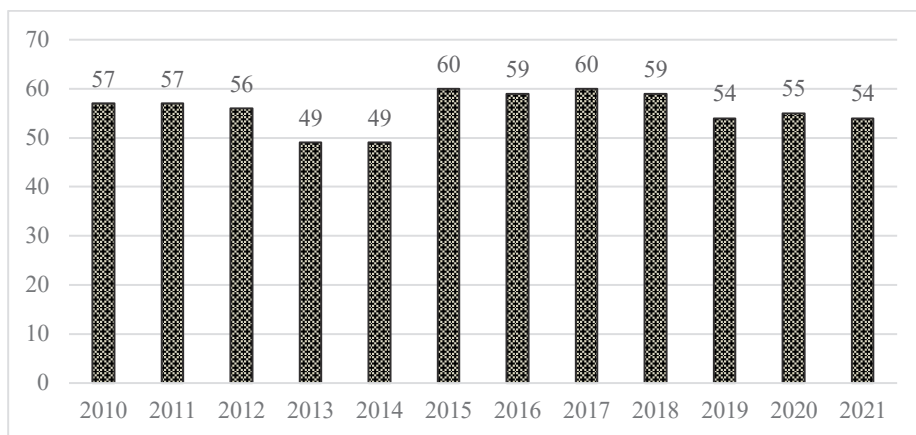

Рис. 4. Позиція України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності за методологією Міжнародного інституту управлінського розвитку, Швейцарія (доповнено авторами за: [4; 35])

Зважаючи на зазначені вище дані, можна констатувати, що найбільше досягнення нашої країни – 49 місце у 2013 та 2014 рр., однак упродовж наступних 5 років ситуація погіршувалась і лише у 2019 р. Україна покращила свої позиції на 5 сходинок. Серед факторів, що перешкоджають просуванню нашої країни в рейтингу, доволі часто називають невисокі характеристики ефективності органів державної влади [35].

Аналіз даних (рис. 5) свідчить про те, що протягом 2017–2021 рр. Україна зберігала досягнуті позиції за всіма чотирма ключовими показниками. Для підвищення своєї конкурентоспроможності країна має здійснювати виважену макроекономічну політику, яка не лише ґрунтується на реаліях української економіки, але й враховує актуальні тенденції розвитку світового ринку в умовах глобалізаційних процесів.

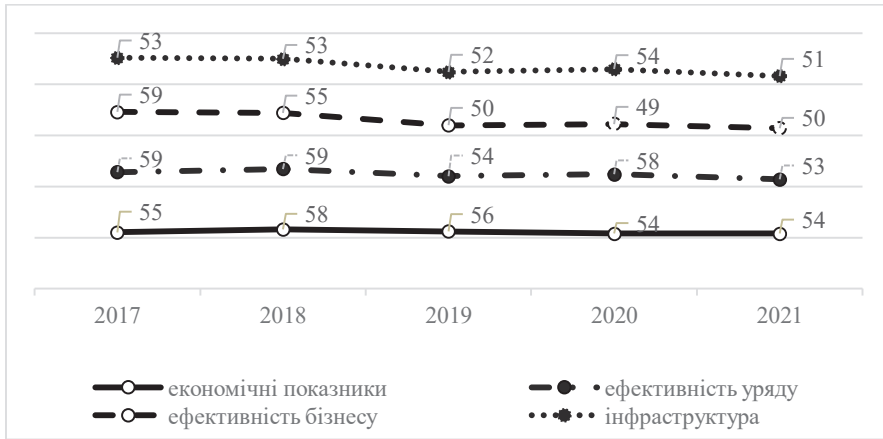

Рис. 5. Місце України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності за чотирма основними показниками за версією Міжнародного інституту управління розвитку (Швейцарія) у 2017–2021 рр.
(складено авторами на основі: [35])

Показовим індикатором конкурентоспроможності економіки та реагування держави на глобалізаційні процеси загалом є також дослідження рейтингу ведення бізнесу «Doing Business» від Світового банку. Рейтинг щорічно складають експерти Світового банку, його мета – аналіз стану бізнес-активності в країні, визначення легкості започаткування власного бізнесу та його подальшого розвитку в межах національної економічної системи (рис. 6).

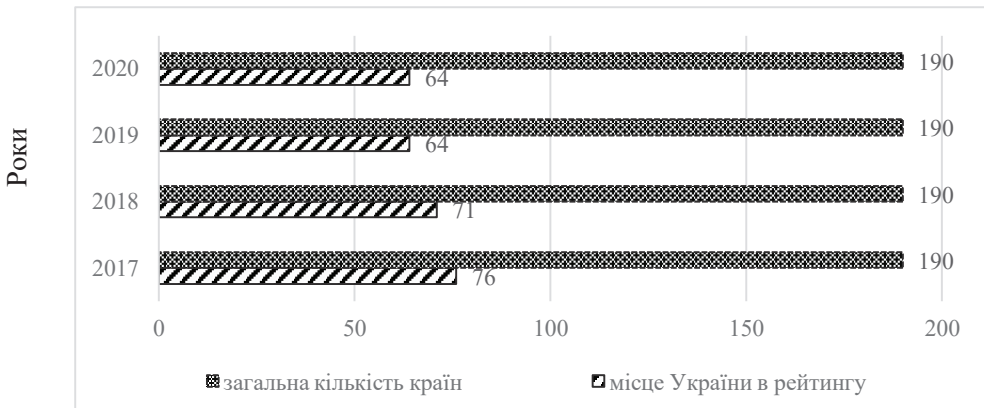

Рис. 6. Україна в рейтингу ведення бізнесу «Doing Business» від Світового банку
(складено авторами на основі: [36–39])

З огляду на наведені дані можна дійти висновку, що протягом 2017–2020 рр. простежується стійке зростання позицій України в рейтингу «Doing Business». Серед основних змін у національній економіці у 2018 р., які вплинули на легкість ведення бізнесу та сприяли підвищенню позицій України, експерти Світового банку називають спрощення процедури отримання дозволів на будівництво, посилення захисту міноритарних інвесторів, спрощення умов транскордонної торгівлі та ін. У 2019 р. ситуація загалом покращилася завдяки спрощенню процедур отримання дозволів на будівництво, полегшенню доступу до постачання електричної енергії, підвищенню прозорості системи управління земельними ресурсами тощо, що дало змогу Україні піднятися на 7 позицій відносно 2018 р.

У 2020 р. мали місце спрощення процесу отримання дозволів на будівництво і на постачання електричної енергії, а також посилення захисту міноритарних акціонерів. Крім того, в Україні було спрощено доступ до кредитної інформації шляхом створення державного кредитного реєстру в Національному банку України. Однак країна втратила позиції за показниками оподаткування, забезпечення виконання контрактів і реєстрації бізнесу. У 2021 р. Світовий банк припинив публікацію рейтингу «Doing Business», проте було зазначено, що надалі Світовий банк працюватиме над новим підходом до оцінки ділового й інвестиційного клімату [39].

У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що стимулювання розвитку ефективного конкурентного середовища, сприяння сумлінній економічній конкуренції та надійні ринкові інституції мають безпосередній вплив на економічний розвиток країни та її конкурентоспроможність. Внаслідок нецінової конкуренції найуспішніші учасники ринку стають лідерами та розширюють свої конкурентні переваги. Ідеться насамперед про підвищення якості продукції, розширення асортименту товарів і послуг, зростання продуктивності праці, підвищення ефективності підприємницької діяльності тощо [40–42].

Орієнтація на подальший розвиток ефективного конкурентного середовища має стратегічне значення для підвищення НКС України та її позицій у сучасному глобалізованому світі. Для реалізації зазначеної цілі потребують підтримки та стимулювання передусім ринкові механізми, що забезпечують належний рівень конкуренції в економіці. Важливим фактором є посилення макроекономічної ролі держави, першочерговим завданням якої мають стати нові якісні умови для підтримання та розвитку конкуренції. При цьому важливою є роль державних конкурентних відомств, що полягає насамперед у створенні інституційної бази для ефективної конкурентної політики, яка підтримує сталий розвиток підприємництва, вільний рух капіталу, впрова-

дження нових принципів гідної конкуренції та конкурентної культури [43; 44]. Саме конкурентна політика має спрямовуватися на подальше стимулювання розвитку конкурентного середовища національної економіки, захист сумлінної конкуренції, підтримання динамічного конкурентного процесу. Очевидно, що недостатня дієвість конкурентної політики зумовлює втрати суспільного добробуту й зниження рівня конкурентоспроможності національних суб'єктів як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, а отже, і НКС загалом.

Стрімке загострення геополітичних загроз призводить до погіршення позицій економіки України й у міжнародних рейтингах – конкурентоспроможності. В умовах напруженої ситуації не тільки фактично припиняється приплив іноземних інвестицій, але й різко посилюється відплив ресурсів із національної економіки через численні канали. Зовнішня агресія чинить глибинний негативний вплив на ділові очікування як українських підприємств, так і іноземних інвесторів, суттєво погіршує настрої домашніх господарств України. Це кардинально підвищує фінансові ризики, знижує кредитні рейтинги нашої країни, погіршує доступність і ціну кредитів. Також відбуватимуться періодичні коливання попиту на іноземну валюту, зростання обсягів закупівель товарів першої необхідності. Своєю чергою, такі зміни погіршують валютно-курсову динаміку та посилюватимуть інфляційний тиск на внутрішньому ринку [45; 46].

Надзвичайно вагомим негативним наслідком російської агресії проти України та дезінтеграції частини населення, яке проживає на тимчасово окупованих територіях, є різке скорочення місткості внутрішнього ринку як основного локомотива економічного розвитку. Цей чинник посилюється також синхронізованим з економічним спадом скороченням купівельної спроможності населення та зміною споживчих настроїв в умовах високого рівня невизначеності. Російська агресія та пов'язані з нею кризові явища посилили втрати людського потенціалу України внаслідок стрімкої міграції за кордон. Проблеми трудової сфери, що загострилися через збройну агресію, зумовили погіршення якісних характеристик робочої сили, зниження рівня життя населення та збільшення економічного навантаження на тих, хто працює, послаблення мотивації до праці, різке скорочення надходжень до бюджетів усіх рівнів і соціальних фондів при збільшенні навантаження на них. Це зумовлюватиме зниження рівня життя тих, хто працює, і їхніх родин, звуження можливості доступу до соціальних послуг.

Україн серйозною соціально-економічною проблемою стали масові вимушені внутрішні переселення. Унаслідок таких переселень рівень економічної активності внутрішньо переміщених осіб суттєво знижується. Отже, інтелектуальний і трудовий потенціал мільйонів людей певний час використовува-

тиметься далеко не повною мірою. Це призводить до негативних наслідків як для самих таких осіб, що пов'язано з утратою доходів, декваліфікацією, невдоволеністю своїм становищем, так і для національної економіки загалом, яка не зможе згенерувати значну частину потенційного обсягу доданої вартості, доходів бюджету, але при цьому витрачатиме значні кошти на допомогу з безробіття та фінансову підтримку вимушених переселенців [45; 47; 48].

Необхідно звернути також увагу й на те, що зосередження зусиль державних інституцій на протистоянні зовнішнім загрозам перешкоджатиме реформуванню за цілою низкою напрямів, суттєвих для покращення інвестиційного клімату, передусім судовій реформі, посиленню боротьби з корупцією, контрабандою, тіньовою економічною діяльністю, а також формуванню сприятливих і прозорих умов для функціонування суб'єктів підприємництва, зниженню податкового навантаження та реалізації цілої низки інших перетворень, що могли б сприяти підвищенню НКС нашої країни.

Висновки. НКС визначається наявністю в країні конкурентоспроможних галузей і видів діяльності, а також їх якісним поєднанням з іншими економічними, соціальними та політичними факторами. У XXI ст. конкурентоспроможними будуть країни, що здатні скористатися власним історичним досвідом і застосувати найкращі характеристики інших моделей для мобілізації ресурсів за допомогою ефективної системи стратегічного прогнозування, налагодження механізмів взаємодії з громадянським суспільством та інвестування в соціальні програми.

Для підвищення рівня НКС слід активно впроваджувати інноваційну модель розвитку української економіки зі зростанням у її структурі частки саме високотехнологічних секторів. Однак лише формальне визнання державою необхідності підвищення НКС на інноваційних засадах не має належного відображення у макроекономічній політиці держави. Оскільки в національній економіці України не створено належної системи стимулювання впровадження новітніх технологічних рішень і розробок, украй важливим є розроблення виваженої та науково обґрунтованої макроекономічної політики держави, спрямованої на досягнення стратегії забезпечення НКС.

На основі проведеного аналізу можна дійти висновку про те, що при формуванні національних стратегій, удосконаленні державної макроекономічної політики, посиленні співпраці з іноземними партнерами та використанні міжнародної допомоги необхідно чітко визначити пріоритети, які сприятимуть зміцненню НКС України та послідовному послабленню збитків і втрат, які завдаються агресивними діями щодо нашої країни. Ідеться, зокрема, про заходи, як-от розбудова та швидка імплементація інституційних механізмів згуртованості на засадах залученості місцевого самоврядування, активізації

суспільного діалогу та співпраці на міжрегіональному рівні; забезпечення економічної та соціальної стійкості в умовах високого ступеня ризиків на всіх рівнях; зміцнення інфраструктурної пов'язаності регіонів України в контексті всіх видів інфраструктури; забезпечення енергетичної незалежності країни на основі диверсифікації постачання енергетичних ресурсів та збільшення частки їх національного виробництва; відновлення цілісності постачальницьких і виробничих ланцюгів економіки, пошкоджених унаслідок окупації частини територій; структурна трансформація економіки регіонів, що найбільшою мірою постраждали від агресії, на основі формування нової парадигми інтегрованої моделі національного конкурентоспроможного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевченко Л. С. Конкурентний консалтинг: актуальні питання розвитку. *Економічна теорія та право*. 2022. № 1. С. 44–64. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-48-1-44>.
2. Марченко О. С. Теоретичні основи оцінки ефективності бізнес-консалтингу. *Економічна теорія та право*. 2021. № 2. С. 32–51. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-45-2-32>.
3. Вертелева О. В. Фактори міжнародної конкурентоспроможності України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 3. С. 33–48.
4. Дернова І. А., Боровик Т. М., Кравченко Л. В. Глобальний вимір конкурентоспроможності України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct42-5>.
5. Ilyas I. M., Osiyevskyy O. Exploring the impact of sustainable value proposition on firm performance. *European Management Journal*. In Press, Corrected Proof. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2021.09.009>.
6. Kotlyarevskyy Ya., Sokolovska A. Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context. *Science and Innovation*. 2021. Vol. 17. No 5. P. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine17.05.003>.
7. Орловська Ю., Морозова С. Детермінанти конкурентоспроможності національних інноваційних систем країн ЄС та України в умовах глобальних трансформацій. *Міжнародна економічна політика*. 2021. № 1 (34). С. 55–72. DOI: <https://doi.org/10.33111/iep.2021.34.03>.
8. Пронкіна Л. І., Гавриш О. М. Сучасні проблеми конкурентоспроможності держави. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.7.32>.
9. Hajduova Z., Coronicova Hurajova J., Smorada M., Srenkel L. Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment. *Journal of Competitiveness*. 2021. Vol. 13. Iss. 4. P. 43–59. DOI: <https://doi.org/10.7441/joc.2021.04.03>.
10. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають / пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ : Наш формат, 2017. 440 с.

11. Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки / пер. з англ. К. Діса. Київ : Наш формат, 2020. 144 с.
12. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним / пер. з англ. В. Циба. Київ : Наш формат, 2017. 488 с.
13. Розумний М. Національна доктрина. Київ : КМ-Букс, 2021. 264 с.
14. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Т. Цимбал, Р. Корнута. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.
15. Корсунський С. Як будувати відносини з країнами Азії. Економіка, дипломатія, культурні особливості. Харків : Віват, 2021. 288 с.
16. Герасименко А. Г. Ринкова влада: джерела, масштаби, наслідки : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 600 с.
17. Лагутін В. Д., Романенко В. А., Уманців Ю. М. Конкурентоспроможність національної економіки. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с.
18. Соколовська І. Формування міжнародної конкурентоспроможності України: реалії та перспективи. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2006. № 6. С. 6–10.
19. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с.
20. Nikolaiets K. Virtual labor migration. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 6. С. 16–25. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(119\)02](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(119)02).
21. Пікетті Т. Капітал у ХХІ столітті / пер. з англ. Н. Палій. Київ : Наш формат, 2016. 696 с.
22. Геець В. М. Соціалізація в суспільних трансформаціях довгострокового характеру. *Економіка України*. 2021. № 9. С. 3–17. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.09.003>.
23. Гражевська Н. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному постіндустріальному вимірі. *Економіка України*. 2008. № 9. С. 54–63.
24. Дубровський В. Від гідності до успіху: як побудувати економічне диво на українському ґрунті. Київ : Дух і літера, 2017. 200 с.
25. The Global Competitiveness Report 2010-2011. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2010-2011> (дата звернення: 25.04.2022).
26. The Global Competitiveness Report 2011-2012. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012> (дата звернення: 25.04.2022).
27. The Global Competitiveness Report 2012-2013. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2012-2013> (дата звернення: 25.04.2022).
28. The Global Competitiveness Report 2013-2014. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014> (дата звернення: 25.04.2022).
29. The Global Competitiveness Report 2014-2015. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015> (дата звернення: 25.04.2022).
30. The Global Competitiveness Report 2015-2016. URL: <https://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016> (дата звернення: 25.04.2022).
31. The Global Competitiveness Report 2016-2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-globalcompetitiveness-report-2016-2017> (дата звернення: 25.04.2022).
32. The Global Competitiveness Report 2017-2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018> (дата звернення: 25.04.2022).

33. The Global Competitiveness Report 2019. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (дата звернення: 25.04.2022).
34. The Global Competitiveness Report. Special edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020> (дата звернення: 25.04.2022).
35. Competitiveness Ranking. Ukraine. *IMD World Competitiveness online*. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy> (дата звернення: 25.04.2022).
36. Doing business Measuring Business Regulations 2017. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
37. Doing business Measuring Business Regulations 2018. URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
38. Doing business Measuring Business Regulations 2019. URL: https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf (дата звернення: 25.04.2022).
39. Doing business Measuring Business Regulations 2020. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
40. Павленко Н., Челомбійко Т., Черняєва О. Теорія та практика недобросовісної конкуренції в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. № 1. С. 25–36. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.025>.
41. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2019. 416 с.
42. Ясько Ю. І. Інституційне забезпечення конкурентної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 74–79. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.74>.
43. Бойко А. В., Шкуропадська Д. Б., Гладка Ю. А., Лебедева Л. В., Романенко В. А., Новікова Н. Л., Штундер І. О. Стійкість економіки: оцінювання та забезпечення : монографія / за ред. А. В. Бойко. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 444 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.05>.
44. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії ХХІ ст. : монографія / за ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 344 с.
45. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України : аналіт. доп. / Жаліло Я. А., Базиліук Я. Б., Собкевич О. В. та ін. ; за наук. ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2022. 67 с.
46. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-IX> (дата звернення: 25.04.2022).
47. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Нац. банку України від 24.02.2022 № 18 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22> (дата звернення: 25.04.2022).
48. Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану : постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022

№ 169 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-п> (дата звернення: 25.04.2022).

REFERENCES

1. Shevchenko, L. S. (2022). Konkurentnyi konsal'tynh: aktualni pytannia rozvytku [Competition consulting: current development issues]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 1(48), 54–80. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-48-1-44> [in Ukrainian].
2. Marchenko, O. S. (2021). Teoretychni osnovy otsinky efektyvnosti biznes-konsal'tynhu [Theoretical foundations of evaluating the effectiveness of business consulting]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2(45), 32–51. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-45-2-32> [in Ukrainian].
3. Vertelyeva, O. V. (2016). Faktory mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy [Factors of international competitiveness of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 3, 33–48 [in Ukrainian].
4. Dernova, I. A., Borovyk, T. M., & Kravchenko, L. V. (2020). Hlobalnyi vymir konkurentospromozhnosti Ukrainy [Global dimension of Ukraine's competitiveness]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 42, 29–34. <https://doi.org/10.32843/infrastruct42-5> [in Ukrainian].
5. Ilyas, I. M., & Osiyevskyy, O. (in press). *Exploring the impact of sustainable value proposition on firm performance. European Management Journal*. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2021.09.009>.
6. Kotlyarevskyy, Ya., & Sokolovska, A. (2021). Theoretical and Applied Aspects of the Development of Reform Institutions in Global and National Context. *Science and Innovation*, 17(5), 3–19. <https://doi.org/10.15407/scine17.05.003>.
7. Orlovska, Yu., & Morozova, S. (2021). Determinanty konkurentospromozhnosti natsionalnykh innovatsiynykh system krain YeS ta Ukrainy v umovakh hlobalnykh transformatsii [Determinants of the National Innovation Systems' Competitiveness of the EU Countries and Ukraine in the Conditions of Global Transformations]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – The International Economic Policy*, 1(34), 55–72. <https://doi.org/10.33111/iep.2021.34.03> [in Ukrainian].
8. Pronkina, L., & Gavrish, O. (2019). Suchasni problemy konkurentospromozhnosti derzhavy [Modern problems of competitiveness of the state]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 7, 32–36. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.7.32> [in Ukrainian].
9. Hajduova, Z., Coronicova-Hurajova, J., Smorada, M., & Srenkel, L. (2021). Competitiveness of the Selected Countries of the EU with a Focus on the Quality of the Business Environment. *Journal of Competitiveness*, 13(4), 43–59. <https://doi.org/10.7441/joc.2021.04.03>.
10. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2017). *Why Nations Fail*. Nash format [in Ukrainian].
11. Ferguson, N. (2020). *The Great Degeneration: How Institutions Decay and Economies Die*. Nash format [in Ukrainian].
12. Ferguson, N. (2017). *Civilization: The West and the Rest*. Nash format [in Ukrainian].
13. Rozumnyi, M. (2021). *Natsionalna doktryna [National doctrine]*. KM-Buks [in Ukrainian].

14. Fukuyama, F. (2019). *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*. Nash format [in Ukrainian].
15. Korsunskyi, S. (2021). *Yak budувaty vidnosyny z krainamy Azii. Ekonomika, dyplomatiia, kulturni osoblyvosti. [How to build relations with Asian countries. Economics, diplomacy, cultural features]*. Vivat [in Ukrainian].
16. Herasymenko, A. H. (2014). *Rynkova vlada: dzherela, masshtaby, naslidky [Market power: sources, scale, consequences]*. Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
17. Lahutin, V. D., Romanenko, V. A., & Umantsiv, Yu. M. (2011). *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomik [Competitiveness of the national economy]*. Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
18. Sokolovska, I. (2006). Formuvannia mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy: realii ta perspektyvy [Formation of international competitiveness of Ukraine: realities and prospects]. *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika – Foreign trade: law and economics*, 6, 6–10 [in Ukrainian].
19. Brych, V. Ya., & Okhota, V. I. (2019). *Mizhnarodna konkurentospromozhnist krain v umovakh hlobalizatsii [International Competitiveness of Countries in the context of globalization]*. TNEU [in Ukrainian].
20. Nikolaiets, K. (2021). Virtual labor migration. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 6, 16–25. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(119\)02](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(119)02).
21. Piketti, T. (2016). *Capital in the Twenty-First Century*. Nash format [in Ukrainian].
22. Heyets, V. M. (2021). Sotsializatsiia v suspilnykh transformatsiakh dovhostrokovoho kharakteru [Socialization in social transformations of long-term character]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 9, 3–17. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.09.003> [in Ukrainian].
23. Hrazhevska, N. (2008). Zabezpechennia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky v hlobalnomu postindustrialnomu vymiri [Ensuring the competitiveness of the national economy in the global post-industrial dimension]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 9, 54–63 [in Ukrainian].
24. Dubrovskiy, V. (2017). *Vid hidnosti do uspiyku: yak pobudivaty ekonomichne dyvo na ukrainskomu grunti [From dignity to success: how to build an economic miracle on Ukrainian ground]*. Dukh i litera [in Ukrainian].
25. *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. (2010). <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2010-2011>.
26. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. (2011). <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012>.
27. *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. (2012). <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2012-2013>.
28. *The Global Competitiveness Report 2013-2014*. (2013). <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
29. *The Global Competitiveness Report 2014-2015*. (2014). <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
30. *The Global Competitiveness Report 2015-2016*. (2015). <https://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016>.

31. *The Global Competitiveness Report 2016-2017*. (2016). <https://www.weforum.org/reports/the-globalcompetitiveness-report-2016-2017>.
32. *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. (2017). <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
33. *The Global Competitiveness Report 2019*. (2019). <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>.
34. *The Global Competitiveness Report. Special edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery*. (2020). <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>.
35. Competitiveness Ranking. Ukraine. (n.d.). *IMD World Competitiveness online*. <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.
36. *Doing business Measuring Business Regulations 2017*. (2017). <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>.
37. *Doing business Measuring Business Regulations 2018*. (2018). <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.
38. *Doing business Measuring Business Regulations 2019*. (2019). https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf.
39. *Doing business Measuring Business Regulations 2020*. (2020). <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.
40. Pavlenko, N., Chelombitko, T., & Cherniaieva, O. (2021). Teoriia ta praktyka nedobrosovisnoi konkurentsii v Ukraini [Theory and practice of unfair competition in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, 31(1), 25–36. <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.025> [in Ukrainian].
41. Shvab, K. (2019). *Chetverta promyslova revoliutsiia. Formuiuchy chetvertu promyslovu revoliutsiiu* [The Fourth Industrial Revolution, Forming the Fourth Industrial Revolution]. Klub simeinoho dozvillia [in Ukrainian].
42. Iasko, Yu. I. (2020). Instytutysiine zabezpechennia konkurentnoi polityky derzhavy. [Institutional support of state competition policy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 19–20, 74–79. <https://doi.org/10.32702/2306–6814.2020.19-20.74> [in Ukrainian].
43. Boiko, A. V., Shkuropadska, D. B., Hladka, Yu. A., Lebedeva, L. V., Romanenko, V. A., Novikova, N. L., & Shtunder, I. O. (2021). *Stiikist ekonomiky: otsiniuvannia ta zabezpechennia* [Economic sustainability: evaluation and provision] (A. V. Boiko, Ed.). Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
44. Mazaraki, A. A. (Ed.). (2021). *Kontseptualno-metodolohichni transformatsii ekonomichnoi teorii XXI st.* [Conceptual and methodological transformations of economic theory of the XXI century]. Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
45. Zhalilo, Ya. A., Bazyliuk, Ya. B., Sobkevych, O. V., Kovalivska, S. V., Bakhur, N. V., Behma, V. M., Bielashov, Ye. V., Valiushko, I. V., Vlasenko, R. V., Havtylenko, N. M., Heiko, T. Yu., Hladkykh, D. M., Dvihun, A. O., Deshko, A. L., Zhurakovska, L. A., Izhak, O. I., Kasperovych, Yu. V., Koval, O. P., Lisohor, L. S. ... Yatsenko, L. D. (2022). *Stratehichna tsina rosiiskoi ahresii dlia ekonomiky Ukrainy* [Strategic Price

- of Russian Aggression for the Economy of Ukraine]* (Ya. A. Zhalilo, Sc. ed.). NISD. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.05> [in Ukrainian].
46. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 No. 2120-IX [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine on the Application of Norms for the Period of Martial Law: Law of Ukraine dated March 15, 2022]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-%D0%86%D0%A5> [in Ukrainian].
 47. Pro robotu bankivskoi systemy v period zaprovadzhennia voiennoho stanu: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 24.02.2022 No. 18 (iz zminamy) [On the work of the banking system during the introduction of martial law: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 24, 2022 (as amended)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22> [in Ukrainian].
 48. Deiaki pytannia zdiisnennia oboronnykh ta publichnykh zakupivel tovariv, robit i posluh v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.02.2022 No. 169 (iz zminamy) [Some issues of defense and public procurement of goods, works and services in martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 28, 2022 (as amended)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.04.2022

Стаття пройшла рецензування 25.05.2022

Стаття рекомендована до опублікування 07.06.2022

YU. M. UMANTSIV

Doctor of Sciences in Economics, Professor of the Department of Economics and Competition Policy, State University of Trade and Economics, Ukraine, Kyiv

D. O. ZOLINA

Undergraduate of the Department of Economics and Competition Policy, State University of Trade and Economics, Ukraine, Kyiv

MACROECONOMIC ESTIMATION OF NATIONAL COMPETITIVENESS UNDER GLOBALIZATION

Problem setting. Creating a competitive economy is one of the main priorities of the system of national interests of Ukraine. In order for the Ukrainian economy to enter a trajectory of sustainable growth and stable development, it is necessary to develop and implement a strategy aimed at increasing the country's competitiveness. The country's competitiveness is based primarily on its ability to occupy and maintain a stable position in certain segments of the world market on an innovative basis.

Recent research and publication analysis. Various theoretical aspects of macroeconomic analysis of national competitiveness are highlighted in the works of many scholars. The authors analyze the impact of globalization processes and the strengthening

of interdependence between countries in the world dimension on the situation when competitive competition intensifies on the basis of increasing the level of national competitiveness.

Paper objective. The aim of the article is to determine the basic factors of national competitiveness, identify interdependencies that determine the impact of systemic factors on the level of global competitiveness, show competitive advantages and find key indicators that determine Ukraine's national competitiveness.

Paper main body. The methodological basis for the analysis of national competitiveness is the institutional-evolutionary approach. The application of this approach is aimed at revealing the cause-and-effect relationships and identifying sources of development at the present stage. A number of general scientific research methods were used, namely abstraction, analysis and synthesis, systematization, analytical, logical and historical generalizations.

Results of the research. The competitiveness of the national economy is defined as a set of inherent factors that can ensure the supply of goods and services produced under the conditions of the latest technologies, free market and increasing incomes. Competitiveness of the national economy is also a category that characterizes the state of relations in the country to ensure conditions for stable efficiency of national production, adequate to changes in world conditions and domestic demand based on the disclosure of national competitive advantages and achieving macroeconomic parameters. The competitiveness of the national economy takes into account socio-economic optimality, in which positive value of efficient use of material, labor and financial resources is consistent with the implementation of strategic macroeconomic goals.

Conclusion of the research. To increase the level of competitiveness, it is necessary that innovative model of development of Ukrainian economy be actively implemented with an increase in the share of high-tech goods and services in its structure. At the same time, it is extremely important to develop a balanced state policy to promote national competitiveness.

Short abstract for an article

Abstract. The main factors and indicators of national competitiveness at the global level are revealed. Conceptual principles and macroeconomic levers of ensuring national competitiveness are substantiated. The importance of forming a new paradigm of the integrated model of national competitive development of Ukraine on an innovative basis is proved.

Key words: national competitiveness, globalization, global competitiveness index.

Article details:

Received: 28 April 2022

Revised: 25 May 2022

Accepted: 07 June 2022

Рекомендоване цитування: Уманців Ю. М., Золина Д. О. Макроекономічний вимір національної конкурентоспроможності за умов глобалізації. *Економічна теорія та право*. 2022. № 2 (49). С. 47–71. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-49-2-47>.

Suggested citation: Umantsiv, Yu. M., & Zolina, D. O. (2022). Makroekonomichniy vymir natsionalnoi konkurentospromozhnosti za umov hlobalizatsii [Macroeconomic estimation of national competitiveness under globalization]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2(49), 47–71. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-49-2-47> [in Ukrainian].